

EXTRACTUM

Ex epistola Wilhelmi Lindani dedicatâ RR. Domino Alexandro Frumento ad Regem Portugallie Nuncio Apostolico, operi suo cui titulus : Fasciculus pœnitentiæ præfixâ, quâ describit itinerarium suum italicum et hispanicum his verbis :

Inseratur ad annum 1579.

CUM nos (W. Lindanum) salvos Deus Opt. trans Rhenum, Nierum, Danubium, et Œnum in Alpes usque Tridentinas deduxisset Illustriss. D. Card. Tridentinus Christophorus Madrutius nos ex diversorio in suum bis ter invitavit concedere toto cum comitatu palatium; magnis impensis pridem à Reverendiss. Domino Bernardo Tridentino Episcopo Maximiliani consiliario ac vero patre patriæ ornatum & magnificè instauratum. Is ubi nos exules læto admodum vultu excepisset, ad primam salutationis vocem illud mihi summa humanitate occinebat, suæ non immemor conditionis humanæ, atque futuri providens, hodie tibi Reverendiss. Domine inquit, cras mihi! Prudentissimus vir atque idem nobilissimus princeps non minus rara rerum sacrarum doctrina, quam eloquentia egregia, & pietate insigni excultus verebatur & sibi aliquando fortè similem nostro incertum rerum humarum fluxum. Quod enim mihi in provinciâ potentissimi Regis Philippi acciderat, & sibi in regione, quæ minus sibi præsidii à quoquam hominum potest polliceri, evenire posse, cautus in futurum prospiciebat. Quod, ô utinam! & cæteri hujus or-

dinis meditatam haberent, animoque subinde voverent salutariter provido. Introductos igitur qua & benevolentia, & humanitate simul & honore affecerit, epistolaris non patitur brevitatis ut exponatur diffusius. Itaque dies aliquot honorificè ad juxta suavissimè detinens, ut itineri subinde accinctos non dimittens, totum nos hæere mandavit sexiduum. Quo elapso, vix impetrata discedendi (post varias de controversiis Religionis & iis omnium difficillimis horum temporum disputationes inter nos magna voluptate atque admodum perjucundè habitas) venia; cujus obsecro illud erat humanitatis, quod abituro hospiti antea ignoto tam liberale offerre dignabatur viaticum, quo tandem cumque in iter perficiendum foret opus? Verum actis humanissimæ in nos exules voluntati ejus gratiis, in Italiam properabamus: ne nos rigida itinerantes in montuosis & lutosis hyems opprimeret. Indè Bononiam studiorum matrem atque Academiæ Lovan. & aliarum aliquot matricem, læti & incolumes fuimus delati. Ubi rem Illustr. Gabriel Palæotus audivisset Episcopi cujusdam Belgici adventum mox ad nostrum misit diversorium; qui ad suum vocarent

Bononia.

palatium. Quo postridie sub prandium cum accessissem, ille ad ignoti hospitis ingressum, dimissis quibuscum clientulis & civibus agebat accurrens, humanitate summa nos excepit; meum nec tenens nomen, nec gregis Christi nobis crediti Ecclesiam. Ubi inter nos salutassemus, ac pauca colloqui de infelici Belgicarum rerum statu, mox ille, sed unde Rev. D. nobis venis? cujusnam Ecclesiæ pastor es? Ubi Ruræmundam audivit. Itane inquit, tu es ille Lindanus meus? ô me fœlicem, qui te ignotum meo tandem excipio hospitio! Non mihi Angelus de Cœlo veniat gratior. Ego me omnium beatissimum judico, quod tuâ præsentia meis pro diuturnis votis me Christus frui atque beare dignatus est. Post pauca nos ad prandium deducit, atque convivio ad Canones SS. Conc. Trid. instructo ubi nos recreasset suam ad musæum jubet subsequi. Quod ingressos rogat, an libros plurimos, quos in Pluteo accumulati jusserat, agnoscam: Ego ne? inquam: quos nunquam vidi? Imò tui sunt omnes refert ille. Sed unde mei, precor; inquam ego, quos nunquam vidi? Imò tui sunt omnes, respondet, tua manu conscripti. Quod ut audio, sensi eleganter illum ludere. Itaque obsecrat si quos in Italiam perfero alios meos, ut exemplaria communicarem: aut si non essent ad manum, catalogum saltem traderem, ut aut editos in lucem conquireret, aut propediem edendos avidiori expectaret voto: Cujus cum ex parte compotem fecissem, post tridui humanissimum hospitium, mira omnium benevolentia non minus, quam egregia pietate ornatissimum, ut non dicam sanctimonia verè apost. (ne quid auribus ejus hic dare videar) condecoratum ad montem pergebamus

Appenninum. Quo fœliciter emenso, tandem Romam ubi venissemus, aucto nostro in urbem adventu, Ill. D. Car. Hofius, ut & alii Card. aliquot eximia eruditione non minus, quam pietate singulari præstantissimi, suos gratulandi causa misit: qui ad quotidianum colloquium & prandium honorificè misso vehiculo, quod Gotzam Italorum vulgus vocat, invitavit. Postridie idem suos in diversorium vino honorario benè onustos destinavit: qui ampullosas 14. generum apportabant lagenas. Quibus idem postea & honoribus affecerit: & suavissimis recreaverit colloquiis & rerum suarum narrationibus: (quorum me nunquam capiet oblivio, donec illi iungar Cœlo) denique discessurum quibus ornarit munusculis, amicitia non simulata, amorisque in nos præcipui testibus, longum esset commemorare. Multa hic essent & de aliorum virtute atque humanitate in nos singulari præstantissimorum virorum, simul & dignitate non minus, quam varia eruditione illustrissimorum in nos humanitate dicenda si epistolaris caperet angustia, aut fineret breuitas: Sed iis aptiorem in locum repositis. Nunc ad S. D. N. Romani Episcopi & Patriarchæ universalis D. Gregorii XIII. beneficia indigno exhibita est trahendum. Quod priusquam aggrediar, silentio mihi non est prætereundum, quanta me cum insigni benevolentia, tum fraterna prorsus charitate est complexus, ille nostri sæculi unicus Phœnix, litteratura græca non minus quam latina, Illustriss. D. Cardin. Wilhelmus Syrlæus. Is me antè non visum hospitem, primo congressu quantoperè honoravit; quibus amplexibus exceperit; quibus colloquiis refocillarit, dies ad dicendum nos sufficeret. Itaque de Religionis

Roma.

Rever. D.
Cardin.
Syrlæus.

Catholicæ per Germaniam calamitoso statu, de studiis sacris & veterum Patrum, potiss. Græcorum castigatione, atque ad suos fontes recognitione multa colloquuti, veniam discessus impetravimus; quanquam ægrè à mutuo conspectu uterque ab altero divelleremur. Verum me ad domicilium, quod juxta Vaticanam in aliquot menses conduxeram (ut Bibliothecæ Pontificis illi rarissimæ juxta ac præstantissimæ, cujus ille copiam mihi fieri quodocunque liberet, accedere jusserat, essem vicinior) digressum suos per Ministros variis prosequitur donis & honorariis magnificis : capones plurimos, pullos indianos, ut ejus generis esculenta plurima submittens; non semel sed hebdomadatim ferè singulis sabbatis nos novis cumulans suis congiariis & frenis non parvi pretii, adeò ut me profusus mei puderet tam multis, & iis magnis onerari à tali viro. Hæc autem nullius momenti sanè videantur, si illa expromam, quæ de opulentissimo doctissimi sui candidissimique pectoris thesauro effundebat, quoties inter nos sermo texebatur. Quando erat opportunum, me accedentem semper obvius excipiebat humanissimè, ac interpellatoribus reliquis (quorum assidue stipabatur confluxu) dimissis, sella juxta posita, ita oblata à me differendi materia nunc hac nunc illa, potissimum Theologica & SS. litterarum germana, dixit facundè non minus, quam eruditissimè, ut ad ejus verba haud aliter ac ad eujusdam nectarei Nestoris, hianti tantum non ore penderem. Tanta sanè rerum gravillarum copia, & abstracta rerum antiquarum explicatione, animum meum perfundebat, ut nunquam ab ejus colloquio, nisi doctior, immò ejus amore inflammator dis-

cesserim; uti ex iis liqueat, quæ domum reversus causa fugacis mihi nimium memoriæ adnotavi ne perirent; quæ ad quæst. Theol. potissimum rerum divinarum illustrationem, & veteris versionis contra Erasmus & audaculos novatores de suis antiquissimis Græcis codicibus patrocinium facere putavi. Deinde catalogos scriptorum Græcorum sua in Bibliotheca ditissima repletorum, cum exponeret quanta me bone Deus! inflammavit videndi cupiditate. Nec illos ostendisse contentus, me promissis D. Greg. Thaumaturgi postulatis scriptis, potiss. Encomio sui Catechistæ Origenis beavit, adiiciens auctuarii loco sese mihi ejusdem *πρὸς τὴν ἰσακκλίαν* additurum. Quod ipsum & valedicenti cum osculo suavissimo polliceri dignabatur.

Venio nunc ad Sanct. D. N. Rom. Pontificis penetralia. Anteriorem enim palatii partem illust. D. Syrletus tenebat; qua illuc erat accessus. Ubi prima postulatione audientiam impetrassem, magna Sanctiss. D. N. excipiebar benevolentia. Audita enim mei in urbem aduentus causa, quod in Hispaniam ad Regem Philippum esset transeundum, miratus mihi in curiâ Rom. nihil esse causæ, de quo pereunctabatur, ut mea suis commendaret negotia citius expedienda, ego tibi (inquit) viaticum dabo. quod non solum fecit admodum liberaliter, sed in singulos etiam menses donum misit, undè viverem : Nunc qua oratione eximiam Gregorii XIII. erga me prosequar benevolentiam, qua secundo accessu, non solum jussit collocata mihi suam ad dexteram sellula affidere : sed sermonem suavissimè texere ad duas ferè horas non est dedignatus? Quali autem erga me amore

S. D. N.
Grego-
rius XIII.

afficiebatur, unum illud hic commemorasse suffecerit. Quum festo Sancti Stephani ad Sacellum de more venissem, atque inter D. D. Episcopos Reverendissimos consecrationis ordinem tenens in Sacello assedissem, paucula Sanctiss. D. N. de me honorificè admodum cum Illustriss. Cardinali Antonio Caraffa Diaconi officio fungente mei studiosissimo (eximiam enim domi suæ dudum ostenderat invitato benevolentiam communicata studiorum suorum Theol. ratione) colloquutus, suum ad me destinat magistrum, quem Ceremoniarum dicunt, monet is ut subsequar, Sanct. D. N. mandare ut ad se veniam. Ego rerum Sacelli Pontificii ignarus, cum recusarem per Rever. antecessores transire; precor, inquam, ut post sacrificium res differatur. urget ille sequendum esse. Itaque verecundia non mediocri perfusus assurgo; viam ad pedes Reverend. Episcoporum longa ferie assidentium ingredior, nunc hic nunc ille salutatur, applaudit, gratulatur novos honores. Cum seriem Episcoporum longo illo ordine assidentium semipudibundo vultu essem emensus; prætereundi erant & Illust. D. D. Oratores Regum, Ducum & Principum Christianorum: quorum illic de more locus est ad lævam juxta summum altare. Inde in alteram altaris partem progressus, ille viæ dux, salutato Sanctiss. D. N. qui ad dexteram altaris medius inter Cardinales ad dexteram, & Patriarchas atque Episcopos, quos honoris simul & consilii Ecclesiastici causa vocant Assistentes, ad sinistram altaris versus collocatos sedebat, me locum capere jubet inter hos, haud longè ab altari. Ubi pari gratulatione mox exceptus, intelligere cæpi quidnam locus ille haberet honoris eximii:

& qui nisi cariss. lectiss. ac benè de Ecclesiâ meritis in Christo fratribus à sanctiss. D. N. solet deferri. Quamquam in his quæ festinando perstringimus non mediocrem in me Sanct. D. N. demonstravit paternæ pietatis affectum, tamen paulò post multò ampliorem eundem disertis verbis mihi in colloquio declaravit. Cum enim Sanctitati ejus de honore mihi in publico quasi orbis Christiani Theatro celebritate tanta exhibito agerem gratias, ea respondit; quæ manent alta mente reposita. Eodem faciunt quæ penultimo cum Sanctitate ipsius colloquio expertus sum singularis in me benevolentia indicia. Multa enim percunctatu, multa demiratus ad dextram assidere jubens, quum singulari patientia & benignitate nos dicentes perquam diu audiret, de Canonicis instaurandæ per afflictissimam nostram Germaniam religionis remediis; de Prytaneo doctiss. viris, Theologiæ inprimis ac linguarum peritis undique evocandis ad fidei nostræ Apostolicæ contra hæreses indies invalescentes tuendæ erigendo: in quorum cætu forent, qui Patres Græcos ab hæreticis interpretibus passim de industria depravatos repurgarent atque suis ex fontibus integros posteris restituerent: ne tantam hæreditatem omnium nobilissimam transmittamus miseræ posteritati adulteratam & errorum fermento depravatam. De celebrandis & exequendis ad formam Trident. per Italianam Concilii Provinc. De corrigendis Clericorum potissimum Rom. Curia juxta Concilium Tridentinum vita, Dei cultu, & moribus. Hæc cum perstringeremus, nobis prolixè mira benevolentia & prudenter admodum respondit, atque modesta replica urgentes sapienter & clementer placavit.

Ea libello comprehensa ubi è vestigio tradidissim, læto admodum except vultu. Quæ Reverend. D. Hofio ubi narrarem, obstupefactus bonus senex, quinam tu hæc Arridens inquit, ausis Sanctiss. D. N. dicere? Plus unâ abs te uno audivit horâ, quam toto sui Episcopatus tempore. Cui tum reddidi, Ego in Romana Curia, inquam, nihil mihi ambio; nihil meis quæro; Christo uni servio. Dixi Sanctitati suæ quod in Dei judicio dicendum meo pro Episcopali officio putavi, & ne quid meo deesset voto, ea scripto complexus pro hujus novi anni strena Sanctitati Suæ tradidi.

His rebus quantoperè, favente Christo, nihil offenderim, sed majorem promeruerim Sanctit. suæ benevolentiam, res ipsa subsequuta demonstravit. Istud enim singularem Sanctiss. D. N. erga exulem in Hispanias properantem habuit humanitatem, quod me tibi, Reverend. Domine in Portugalliam abituro Legato, voluit non modò itineris comitem; sed speciali etiam mandato jus sit esse ad omnia & commoda, & auxilia commendatum: quod quanta fide præstiteris, postea dicetur amplius. Neque hoc Sanct. ejus fuit factus. Sed litteras etiam suo nuntio Apostolico Reverendiss. D. Philippo Segæ Episcopo Placentino præmisit, ut me suo exciperet hospitio, aleret; ad Regem Philippum ipsemet deduceret, negotia omnia mea haud secus, atque ipsius Sanct. Catholicæ Majestati commendaret. Quod quam eximia cum benevolentia sit ille persequutus alias dicetur diffusius. Ubi valedixissemus, & gratias immensas Sanctitati suæ verbis paucis egissemus, accepta benedictione Apostolica unâ cum aliquot Belgicis exulibus, Decanis, Canonicis, Pastoribus, & studiosis:

quos ut gratias agerent introduxeram de paterna Sanctit. suæ in ipsos pietate nos postridiano accinximus itineri. Nam ad meam commendationem Coronatos plurimos ipsis mea manu distribuendos jussit, quos justitia geometrica dispensatos catalogus suæ Sanct. quem inspicere noluit, ostensus continebat. Iter itaque Genuam versus sumus ingressi nos generosis D. D. ex Baronibus de Crumberghen, & aliis aliquot deducen- tibus. Quò cum ventum esset appa- randa fuit Tryremis nos in Hispaniam trajectura. Quod quia dierum aliquot spacium postularet, putavi non ociosè mihi illos Genuæ transigendos Proinde ubi meum videndi & salutandi Illust. D. Card. Carolum Borromæum tantis apud omnes virtutum verè Aposto- licarum laudibus celebrati desiderium Rev. V. D. cognovisset, adè non obstitit, ut quosdam suæ familiæ ministros suis impensis adiunxerit itineris comites: qui nos Mediolanum deducerent. Ubi illuc venissemus, mox Illust. D. Card. magno suæ familiæ Ecclesiasticæ (nam omnes ut sunt Clerici, ita & Clerico utun- tur habitu) comitatu misit tædis multis instructis R. D. Vicarium: qui ad Archiepiscopale invitaret hos- pitium. Quo postridie cum venissemus, in templo (eò enim sacrificandi causa præcesserat ante lucem) paucis post mutuam salutationem colloquuti; & processione solemnè (erat enim festum Purificationis) pietate verè Christiana, & incredibili ejus populi ergà suum Pastorem reverentiâ cele- bratâ, deinde concione sub summo sacro, ut & à prandio tempore ves- perarum more D. Ambrosii, hoc est Græcanico peractarum ab ipso habita, liberius mutuo fruebamur aspectu. Deindè post cœnam fufius magnis de

rebus collocuti, ad preces privatas subnocturnas unà cum tota familia (uti & apud Reverendissimum Episcopum D. Palæotum Bononiæ factum) de more habendas accessimus. Quibus peractis faustam quietem mutuo comprecati, cubicula designata ingressi nos sopori dedimus. Postridiè sacrificio per utrumque Deo opt. in Basilica Divi Ambrosii oblato, ad loca Divi Augustini conversione, studiis, & Baptismo celebriora, ut & ad collegia Seminariorum & Societatis Jesu, quæ instituit copiosissima, & eruditis adolescentibus ad 70. & amplius numerosa, ipse nos deduxit comitatu domestico, atque domum benè compluti (nam pluvia diei totius, perpetua pium virum à me huc illuc, ubi SS. Martyrum potiss. quiescebant sacrosancta corpora, deducendo, & honorando avellere non potuerat) sera redimus vespera. Illud ante Cænam oportet exponam quod domum reductus, etsi madidus ac subfrigidus meas tamen malui lætus recolare pietatis opes; quas per SS. Martyrum templa beneficio Illustrissimi Archiepiscopi collegeram. In Basilica Ambrosiana cum spectarem stupendam illam auream tabulam altari præfixam, Gothicisque litteris admirandam, ex Divi Ambrosii casula nonnihil impartiebatur. Verum ubi ad Ecclesiam ni fallor, Faustinianam, venissemus, quæ collapsa instaurebatur, in sacrarium adduxit, ostensisque variis Sanctorum Martyrum sacris reliquiis, thecam tandem unam nominatim jusit promi plumbeam; quæ sacros D. Nazarii Apostolorum Discipuli tenebat cineres. Quos cum me singulari attentione perscrutari videret, jusit aliquid mihi decerpere sacro ex corpore. Hic ego religione consternatus vix sacra ossa

peccator contingere ausus tenuem delibavi supernis digitulis pulverem semel ac iterum. Erat obviam dens eximius opinor molaris. Quem postea millies pœnituit non assumpsisse: potissimum cum me Canonici circumstantes rogarent cur illum non accepissem. Verùm ego, ne improbus, impudens & audax exteris viderer, malui infra mediocritatem peccare, quàm supra. Obstabat pia verecundia, ne sine fronte cuiquam haberer. Illis ergo, etsi SS. Reliquiarum minutiis, sed animo meo longè omnium gratisimis domum reversus ut fuerim gavissus, haud facillè quis crediderit.

D. Paulinus Nolanus sibi gratulabatur à D. Ambrosio hujus D. Nazarii partem olim donatam: sed integra theca mihi oblata. Ejus autem profuerit verba ex Natali novo. D. Fœlicis Nolani repetere: ubi describens, quibus SS. Christi Martyrum, & Confessorum reliquiis Nolana S. Fœlicis fuerit Ecclesia ornata ita canit.

*Hic ut Nazarius martyr, quem munere fido,
Nobilis Ambrosii, substrata mente recepi.
Culmina Fœlicis dignatur et ipse Cohospes
Fraternasque domos ornatis sedibus addit.*

Eximio hoc munere Nobilis Ambrosii (quod Paulinus fidum vocat ob fidei erga se D. Ambrosii testificationem) eximie fuisse D. Paulinum lætatum, nulli queat esse dubium. Ego verò meam illic natam lætitiã, simul & divinæ protectionis erga me ex D. Martyris custodia & intercessione fiduciam quibusnam efferam verbis? Equidem Cresi opi-

Vide
tom. 7.
Surii in
SS. Syro
& juven.

bus illas ut ut minutas, & pondere tenues ac mensura exiguas non post habuero.

Post hæc puer missus qui accum- bendi tempus denunciat. Tunc cæna in communi refectorio (nam hoc no- men monasticum pius vir non magis respuit, nedum abhorret, quàm vi- tam ipsam, mensamque suis cum fa- miliaribus communem) instructa, accubuimus. Fuit honesta frugalitate non minus condita, quàm tota ejus domus, nullis aulæis, tapetis aut storeis: sed candidis muris & libris aliquot vitas Sanctorum continen- tibus exornata. Collatis postridiè ser- monibus nos religiosis aliquot SS. Martyrum reliquiis amuleti loco munitos, & libris officium Ambro- sianum habentibus ornatos honesto Canonicorum suorum aliquot comi- tatu instructos Genuam versus di- misit. quò cum rediissemus, unà te- cum Reverendiss. D. iter Hispanicum ingressi, nescio qua orationis formula eximium tuum in me describam sin- gularis amoris studium. Hoc verò tantum fuit & tam eximium, ut si vel summa ejus attingam capita, in magnum excresecant volumen. Eis ergo silentio præteritis: ac Deo, ut justam tibi rependat in cælo mercedem, qui ne aquæ frigidæ haustum quidem patietur suis piis non remun- neratum, commendatis; illud hic tantum dicam, quod me ita tenerè diligebas, ut si quando esset ob pira- tarum periculum in navigio pernoc- tandum, me tibi non sinè magno tui corporis incommodo volueris assidere, immò & lateri hære. Quod non levi cum verecundia fuit faciendum. Nunc illud triduum quibus exequar verbis, quod ad ostia Rodani sæviente ventorum tempestate, fuit vilissimis in casis, & piscatorum tuguriolis ut

alga male fartis, tectis, ita ostio; fenestris, tecto, destitutis agendum? Quanta nos tuis ad solatium subinde & vinum, & pisces (erat enim sanctæ Quadragesimæ tempus) & aromata deferentibus, tunc es prosequutus benevolentia? Hæc autem & Nissæ, & Massiliæ, atque toto deinceps na- vigationis, & per arida opulentissimæ Hispaniæ mediterranea, itineris tem- pore magis ac magis sese vincere stude- bat; cum toties, urente aut sole, aut matutino frigore asperrimo mulam me- ritoriam commodissimo, invitares ut commutarem Rev. D. V. vehiculo. Colloquiorum etiam SS. inter nos haud rarò amanter admodum habiton- rum non possum citra ingentem animi hujus voluptatem non meminisse; quo- rum suavissima recordatione etiamnum oblectatus, subinde Christum Domi- num interpello, ut talem pectoris verè Christiani animum in universis suis Ecclesiæ Primatibus, nobilioribusque columnis excitare dignetur. Quod si impetrare essemus digni aliam læti propediem videremus Ecclesiæ nunc sqallidæ atque passim luridæ faciem.

Catastrophæ hujus rei aggredere, nisi & humanitatis per Hispaniam mihi passim exhibitæ foret memoria recensenda, quò illius cum tua fiat collatio aptior simul & expressior. Quam nos unà tecum hilari vultu missoque obviam vehiculo cum mi- nistris, & magnificè Dominus Re- verendiss. Segha Nuntius Apostolicus Madriti exceperit, domique suæ jussu San. D. N. ad tempus aluerit, nuper indicabamus. Apud quem cum age- remus, Rex pro sua eximia in nos clementia literis dicti D. Nuntii Apof- tolici, & aliorum de nostro adventu monitus, nobis diem audientis ap- tissimum dixit. Tum Illust. D. Nun- cius Segha ad Palatium suo deduxit

Massilia.

Genua

vehiculo, & ad Regem juxta Sanctiss. D. N. mandatum introduxit. Rex nos mira excipiens humanitate, atque admodum benignè audiens, se causas tribus verbis gallicè expositas, & libellis aliquot oblatas cognosciturum, atque suo tempore nobis respondurum blandus dixit. Interea suis mandat litteris, summa erga nos benevolentia plenis, ut me hospitio exciperent Regio ad S. Philippi, quod Reverendiss. Cardinalis Nolter Romanam petens desererebat, ibique nos cum familiaribus honorificè curent. Scribebat enim sua manu, *Muy justo es, que Opiso Lindano sera regalado: Justissimum est ut Episcopus Lindanus regulariter aut magnificè tractetur. Quod & exemplo factum fuit. Cubiculis enim omni suppellectile mihi nova instructis, nova omnia curabantur & mantilia, & mappæ Hollandicæ tela elaboratæ. Atque ad mensam omnia; quæ cupiebamus. Similiter vestiariam misit, qui omnia pararet nova. Plura isti & pretiosiora offerebant, quam ego aut admittebam. Nunc qua me discessurum dimiserit benevolentia, & divite promissorum spe oppletum, diu mecum latina lingua, expeditius ac promptius, & mea & plurimorum opinione usus, hic non est dicendi locus. Dum caniculares Madriti ago dies, à variis doctissimis viris non rarò interpellatus, oblati & præstiti sanè omnis humanitatis atque auxilii officiis, dulcissimè fruebamur. Inter hos primas facilè tenet D. D. Cosma Paulinus Fontes S. Theologiæ D. & doctissimus Græcarum litterarum interpret Regius, qui Bibliothecæ illi Photianæ convertendæ insudabat. D. D. Laurentius à Villa-vincentio Regius concionator, insigni nobis fuit in rebus variis auxilio, mira dexteritate in-*

tricata quæque extricare doctus D. D. Pinellus Ordinis Divi Augustini, Commissarius mira in nos humanitate omnes vincens, librorumque copia nos benignissimè intruens. Multa etiam cum doctissimo viro S. D. D. Villapando professore Compluten. Suavissimè colloquuti qui salutandi atque de variis Ecclesiasticis rebus conferendi causa subinde nos conveniebat. Advenit & vir eruditissimus Leo Castri suos nobis offerens Commentarios V. quos pro veteri Ecclesiastica versione contra novos istos Judaizantis scholæ Bibliorum verfores, verius perversos dixeris, conscripserat. Et commentarios in divinos Prophetas simili scopo admodum elaboratos exhibuit Egeram per litteras cum Reverendissimo Domino Antonio Augustino Ecclesiæ Tarraconensi Archiepiscopo, ut tomos Græcorum Conciliorum, quos ipsum tres habere ex Venerabili patre Laurentio Surio dudum exulans Colonia cognoveram, in lucem ederet. Vir humanissimè meis respondet litteris, quod omnem omnium, quos peregrè fumus, te uno excepto, experti, superabat humanitatem.

Sed ejus verba ex litteris postridiè Idus Augusti ad me datis referre est operæ pretium. "Si te diu, inquit, cogant hæretici exulare, hic poteris mecum in studiis nostris conquirere. Erunt enim tibi omnia membra cum communia, ut esse debent verè amicorum in Christo, qui te tuaque perpetuò conservet.", Verùm ego dispersi dudum mei gregis pasceendi ardens desiderio, illac non potui præ festinatione ad meos in Belgicam iter facere. Ante reditum cupido incesserat Toletanæ visendæ Ecclesiæ, potissimum propter diu nobis expectatum divinam illum cultum, qui à

D. D.
Leo Castri.

Anton.
Aug. Tarraconen.
Archiepiscopus.

Divo Isidoro Hispalensi institutus, nunc vocatur Moxarabum, quasi dicas, de Christianorum Arabibus mixtorum: qui tunc persecutione Saracenicâ Hispaniam occupant. Eò me honorificè Reverendissimus Dominus Archiepiscopus Cardinalis Toletanus Madrito destinavit suis ad Vicarium Toletanum datis litteris, ut ea omnia curaret demonstranda quæ spectatu forent digna. Itaque palatio Archiepiscopi à Reverendo Domino N. nostri amantissimo humaniter admodum biduo excepti; spectato illo ditissimo, verèque incomparabili Ecclesiæ Toletanæ sacrario, gemmis, auro, cælatura & artificio singulari vasisque sacris inæstimabilis pretii, & sculpturæ admirabilis excellentissimo. Indè ad nostros parabamus reditum. Sed unum illud silentio non licet præterire. Inter varios homines Ecclesiæ Toletanæ doctissimos, nos omni honore & comitatu nunc ad instructissimam bonis adeoque antiquis codicibus Bibliothecam, nunc ad arcem Regiam, & fontem illum canalibus mola fluviali sublime adè scandentibus admirabilem deducentes, accurrit & doctissimus alius vir qui opera D. Isidori omnia jussu Regis Philippi undique conquista tunc parabat prælo: Vitas etiam omnium Toletanæ Ecclesiæ Archiepiscoporum describebat donans exemplar vitæ Illustrissimi Domini Cardinalis Ximenii suis virtutibus meritò apud omnes ubique orbis nationes immortalis. De his & aliis in multam usque noctem suavissimè colloquuti magno animi dolore avellebamur. Ille ut suum in me & ignotum & hospitem testaretur amorem, codicem Sanctorum Bibliorum pergamenum pervertutum dono mihi obtulit; quo me

plus beavit, quàm si aureos donasset plurimos suo Tago natos. Domum reversus numismata etiam dono misit aurea non exigui pretii, alterum erat Ottonis Imperatoris, alterum illius Ricanedi, Gothorum Regis: qui ejurato Arianismo, postquam annos serè trecentos Hispaniam devorasset, cum suis Suevis, Alanis, & Gothis, Catholicam in Concilio Toletano pius suscepit Religionem. Undè in hunc usque diem Rex Hispaniæ Philippus Catholicus habet Elogium, cui ut diu foelix una cum dulcissima sobole respondeat, largiatur pater misericordiarum Deus Optimus.

Toleto digressus me itineri accinxi Belgico: quo faciliter per varia, eaque certissima Gallicanorum prædonum pericula equis veredariis perduxit Christus: cui laus & gloria sempiterna. Ubi ad meum dispersum juxta ac miserimum Christi Domini gregem reversus modo mecum reputo singularem Dei mei erga me inutilem vilemque servulum providentiam, & curam profus paternam, non possum non tibi Reverendissime Domine Frumentè gratias agere immortales. &c. &c.

Ruræmundæ 8 Februarii 1580.

Sequuntur sex epistolæ Wilhelmi Lindani Cardinali Baronio, & una Card. Baronii Wilh. Lindano, extractæ ex opere: *Ven. Cæs. Baronii S. R. E. Card. Bibliothecarii epistolæ et opuscula.*

CÆSARI BARONIO (1)
WILHELMUS LINDANUS.

*Certiozem Baronium de reditu in suam
diœcesim facit, et quo loco Religionis
res ibi offenderit.*

Inferatur
ad an-
num
1585.

Hesterno vespere, mi D. Cæsar
charissime, nostram ad diœcesim salvi
pervenimus. Christo Domino gratia
immortalis, qui tot per pericula in-
columnes custodivit, domumque re-
duxit.

Gregis nostri calamitas major est,
proh dolor! quam ut possit paucis
verbis depingi; in quem quotidianas,
& prædas, & incursationes infestissimas
agunt Dei, ac gregis hostes. Unde fit,
ut Pastores nostri admodum pauci
suis modo adsint ovibus, quod qui-
dam eorum aut capti sunt, aut pro-
fligati; alii crudelissimas eorum es-
fugere manus, alii in eos illapsi, aut
abducti, male fuere mulctati. Unus
omnium.... ceteros præcis mani-
bus jugulatus apud Juliacenses in
Silva, quod adversarii suæ in Clericos
tyrannidis pudibundi asserunt, a Ma-
gis patratum; qui suis diabolicis in
mysteriis tales solent adhibere in-
fandas reliquias; ut & alias est a
nobis deprehensum: sicuti & non
desuere, qui Sacerdotum corda cir-
cumgestabant, ut artibus sathanicis
fierent invisibiles. Sed his malis mo-
dum nunc a Deo tandem propitio
sperare licebit, quod Castra in has

transire incipiunt provincias ad rap-
fodicas Anglorum, & Scotorum col-
luvies disjiciendas, & inermes furum
manipulos in crucem agendos.

Hinc recta Neomagum tendimus
medios per hostes, Regis præsidio
freti, sed Christo Domino tuti, quem
nobis tuis, tuorumque omnium præ-
cibus, gratisque sacrificiis pergite red-
dere propitium.

Obsequia nostra in Christo Jesu
semper paratissima offeres Illustrissimis
Dominis Cardinalibus S. Severinæ,
Carassæ, Senonensi, Veronensi, at-
que Mondivio, Venerabili P. Phi-
lippo, totique vestro Collegio, sicuti,
& Reverendo viro.... Ecc. Floren-
tinorum Præfecto cum Domino Doc-
tore Hiberno, & fociis salutem cupio
in Christo plurimam, rogans, ut nos,
nostrosque afflictissimos suis apud
Deum commendent precibus, mys-
teriisque incruentis.

De Romanæ visitationis successu,
& negotii apud Illustrissimum D.
Mondivium, aliisque nobis, ut nosti,
desideratis, nos brevi, quæso, facias
certiores.

D. Vossio tuas ad nos trade litteras.
Doctiss. VV. DD. Nobilio, D. Ful-
vio Ursino, DD. Petro Morino, &
P. Gelasino cum D. Cano. Franco
plurimam in Domino Jesu salutem
cupio. Vale nobis, & ornandæ Ca-
tholicæ Christi Ecclesiæ diu inco-
lumis.

Trajecti ad Mosam 7. Novembris
1585.

P. S. Quam fit tristis hujus Ec-

(1) Lindano Baronius, ut amicitia, quæ inter utrumque intercedebat, ipsaque
adeo veritas postulabat, plenum testimonium reddidit in Annal. Eccl. ad an.
440., num. 7.

elefiæ facies, vel inde solum liqueat, quod Aquas Grani, Antverpia, & ex vicinia commigrarunt familiæ supra mille ducentæ: in qua Urbe ita terret miscellanea illa Sathanæ Synagoga, ut vir quidam nobilis mihi narrarit fuisse una nocte in sua platea, in qua diversabatur, habitas scholas Calvinistarum V., Martinistarum duas, Anabaptistarum duas. Quid toto igitur oppido? Nisi per Imperatorem occurratur tempeste, novam in Belgio videbimus Genevam.

Itaque non habent Calvinistæ Ecclesiam Aquis Grani, quam ab Imperatore postulabant, sed plurima conventicula, quæ quorsum erumpent aliquando, viderint qui Ecclesiæ gubernacula suæ fidei habent credita.

De visitatoribus per Germaniam mittendis, qui non sua, sed quæ Christi sunt, quærant, longus foret sermo; de quo alias ad alios. Hæc parerga boni consule, quæ incitandi zeli tui causa subtexenda putabam, ut & alios isthic extimules, & ardentiores pro afflictissima nostra Germania preces fundere ne graveris. Iterum vale.

Est epist. III. inter selectas tom. 3. fol. 139.

WILHELMO LINDANO

EPISCOPO RUREMUNDENSI (1)

CÆSAR BARONIUS.

Primum de iis quæ in ejus reditu acciderunt eidem condolet, deinde suas in Romanum Martyrologium notationes multos expertas adversarios, ope Cardinalis Carafæ typis imprimi subdit.

Optatas semper, expectatasque diu pietatis tuæ tandem accepi litteras, quum interim pro virili meum non defuerit officium, apud Deum agendo precibus, quo felix ad tuam Ecclesiam reditus pararetur. Legi eas sanguine martyris exaratas, & tuis lacrymis consignatas: ejusmodi enim mihi visæ sunt illæ, in quibus catholici hominis mors acerbissima ei ab hæreticis illata narrantur, & rerum patriæ status luctuosus describitur.

Inseratur ad annum 1586.

(1) Epistolam hanc, in qua nulla habetur temporis nota, & cujus autographum extat in Bibl. Vallicellana; anno saltem 1586. scriptam fuisse, quo tempore Romanum Martyrologium cum ejusdem Baronii adnotationibus primum ex Typographia Vaticana prodiit, ex eo colligimus, quod in ea Baronius Lindano significet, illud opus esse sub prælo. Porro huic Lindano Sixtus V. Pont. Max. mandaverat, ut eisdem in Romanum Martyrologium Cæsaris Commentarios, antequam imprimerentur, videret. Quare idem Lindanus hanc eidem Martyrologii editioni ad Christianum lectorem Epistolam, præfigendam curavit. "Commentarii venerabilis Christi Sacerdotis D. Cæsarii Sorani in Martyrolog. Romanum a nobis locis omnibus ex jussione SS. Domini nostri Sixti Papæ V recogniti, nobis quidem nihil objecerunt, quod justam censuram mereri æquis lectoribus videatur, quod ad orthodoxam quidem fidem doctrinamque Catholicam pertinet.

Vifus sum mihi videre pastorem illum Ezechielis in medio ovium suarum dissipatarum, quæ sunt dispersæ in die nubis, & caliginis. Quid ad hæc ego? Suspiria suspiriis reddidi, gemitus addidi, utinam semper, ut tu lacrymas, & semel, ut tu ipse, sanguinem rependere potuisses! Væ misero mihi! Qui hisce atrocissimi belli temporibus hæc iners, & ociosus ago,

factus mihi met ipsi gravis, & dum alii clarissimo illo ad Indos Apostolatu nobilitantur, alique gloriosissimi milites in castris Ecclesiæ tot, tamque illustribus Martyrii coronis donantur, ego peccator, pondere prægravatus servi illius, qui neque fodere valet, & mendicare erubescit, cōcors, & imitator invenior; utinam saltem sicut ille inveniar & ego,

„ Si quæ paradoxa quibusdam forte videbuntur, illa equidem eo esse loco
 „ habenda arbitror, ut avidius expetantur, & cum solida firmaque veritate
 „ consistant, libentius accipiantur: quod in iis insunt, ut & in aliis hujus auctoris
 „ lucubrationibus erudita inprimis, præclara, & incredibili Christianæ antiquitatis
 „ studio in lumen eruta; quæ admirandam scriptoris arguunt in Ecclesiasticis
 „ historiis, aut corrigendis, aut conciliandis, aut de caligine morsuque blattarum
 „ eruendis industriam, sicuti & rarum ejusdem, idque argutum, variis de historiis
 „ æquo minus exactis, aut fide dignis judicium, & laboratissimum antiquitatis
 „ Ecclesiasticæ inter tot salebrosa, & spinosa veluti dumenta investigandæ studium.
 „ Ad cognoscendam enim venerandam illam religionis Christianæ non modo
 „ antiquitatem, sed Sanctorum etiam Patrum, & Synodorum, actarumque in
 „ Christi Ecclesia ab usque sui exordio rerum veritatem, certam annorum seriem,
 „ liquidamque temporum intricatissimorum supputationem faciant eximie potif-
 „ simum iis, qui serio historiæ Ecclesiasticæ, eæ vero cognoscendæ studio tenentur;
 „ vanas, apocryphas, & aniles, ne dicam superstitiosas execrati fabellas: quæ
 „ longum post somnum scriptis, imo doctis alioqui scriptoribus sensim irrepentes
 „ Ecclesiasticis, non leviter sacras contaminaverunt SS. Martyrum historias.
 „ Denique, ut finem faciam, incomparabile sibi adferant momentum ad solidam
 „ rerum in Ecclesia dubiarum in posterum constituendarum confirmationem
 „ adversus vertiginosa, ne dicam semidelira quorundam hujus sæculi ardellionum,
 „ levissimorumque novatorum, (quorum hodie, proh dolor! magna est natio)
 „ ingenia, quæ sursum deorsum omnia volventes, illas jam pridem a SS. nostræ
 „ Religionis Catholicæ Patribus definitas, conantur in dubium revocare.
 „ Manifestissime enim in his agnoscas Romani Pontificis in Apostolica S. Petri
 „ Christi Jesu Vicarii pastoris cathedra successionem, quod nunc tempestatis
 „ contra unam Dei supra Petrum fundatam Ecclesiam infestissima, tot inter fidei
 „ undique oppugnatissimæ controversias, caput est: quo uno evicto & constabito,
 „ faceffat, concidat facile, imo suos in fumos vanissimos evanescat oportet omnis
 „ infestissimorum Christi hostium, & cœlestem illam Sion odientium, inanis
 „ molitio, vereque Theomachica conjuratio, & futilissima exagitatio, ut ad
 „ illustrem solis splendorem nebulosa diffluit caligo Vale Christiane Lector, &
 „ his Commentariis felix fructu, brevi Annalibus Ecclesiasticis ejusdem scriptoris
 „ majori studiorum tuorum emolumento, & fructu incomparabili perfruiturus.
 „ Romæ 14 Kal. Septembris 1580. „ Hucusque Lindanus. Ejus autem mentio
 „ habetur apud Possevinum in Apparatu sacro tom. I. pag. 614 ubi eum *virum*
 „ *doctum, et hæresum expugnatorem* nominat; ejusdemque operum catalogum recenset.

ac sciam quid faciam. Commendatur industria viri, qui fecisset sibi amicos de Mammona iniquitatis : conabor & ego, si quomodo assequar, ut faciens mihi amicos de communione charitatis, particeps fiam timentium Dominum, sicque fiet, ut licet ob ignaviam illis non collaborem, fiendo tamen cum flentibus, ac gaudento cum gaudentibus, quoquomodo taliter conversantium socius efficiar. Lugebo & ego tecum interfectos Israel. Lamentabor quanta malignatus est inimicus in sancta. Latus sane undique patet miseriarum campus, & acerbissimarum rerum congeries, quæ a durissimo quoque, & ab invito licet, possint lacrymas extorquere, perfacileque videatur ut mœrentis, ac tecum flentis partes impleam; siquidem licet absens, sæpè mihi videre videor, quod & Romæ quum esses præsens aspexi, quum tibi essem a secretis, & absque arbitro me admitteres in cubiculum, sacras genas tuas, & Angelis venerandam canitiem lacrymarum imbre perfusas, sanctos oculos in Cælum sublimes a Deo auxilium (quod vana esset salus hominis) exposcentes, membra hebetata jejuniis, & attrita ciliciis. Hæcque mecum reputo : si sic absens affici consuevit; quid modo faciet quum præsens tot, tantasque lugendi causas ob oculos habet? Utinam sicut lugendi tecum, ita, & tibi gratulandi suppeteret argumentum, ut & partem illam implem, qua gaudere cum gaudente charitas Christiana præcipit. Sed quid ergo, dum quæ sunt Christiani hominis præstare conor, video me Christianum esse penè oblitum. Christianis etenim (quod miraculum videri debet) ex eodem fonte quo luctus, manat & gaudium, & quo ille magis abundat, uberius quoque istud

fluit, dicente Apostolo, *sicut abundant passiones Christi in nobis, ita et per Christum abundat consolatio nostra.* Hac ex parte, pater amantissime, tibi gratulor, mihi gaudeo. Ecce etenim, dum lavas manus tuas in sanguine peccatorum, velut clarissima purpura illustraris, aliorum tenebris clarior redderis, & ex aliena perfidia immortales concinnas tibi coronas, concilias præmia, trophæa erigis, paras triumphos, & se moventes, ac per totum Christianum Orbem circumcursantes immensis laboribus sculptas columnas in æternum mansuras erigis. Taceo illa in præsentiarum, quæ tibi parantur in Cœlis, quæ quum omnem dicendi, vel etiam cogitandi superent facultatem, libentius silentio involuta pertranseo. Quiescat ergo vox tua a ploratu, & oculi tui a lacrymis, quia est merces operi tuo : probe nosti, quid dicat Dominus Angelo Ecclesiæ Ephesi : *scio opera tua, et laborem, et patientiam tuam.* Et quia non potes sustinere malos, est qui laborem, & dolorem considerat, scit ille, qui novit omnia, quod solus calcas torcular, & non est vir tecum ex gentibus; qui spiritu vehementi conaris extinguere ollam succensam a facie Aquilonis, qui Bethsuram munis, ut habeat populus munitionem contra faciem Idumææ; qui restituis Turrim David cum propugnaculis, qui ante aciem pugnas, & tam sinistra, quam dextera strenuè præliaris, potensque opere, & sermone, quos oppugnas, expugnasses omnino, si didicisset aliquando obstinata impietas dare manus; hæc, inquam, qui conderat, hæc & loquitur : *Dicite justo quoniam bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedet.* Sed de his hæc. Quod porro a me petis, ut de rebus urbanis, de ipsa inchoata

fuorum restitutione, te faciam certiore, præstabit hæc diligentius nos-
ter Vossius : ego quidem potius se-
quor tinnitum, quam res ipsas com-
pertas habeo ; liberiorisque vitæ cu-
pidus ; instar omnium hominum
consuetudinum, est mihi nostra bi-
bliotheca tibi satis cognita : quod si
aliquando foras egredior ; ad Sancto-
rum limina Apostolorum, vel ad
typographiam me lubentius, quam
quovis alio confero. Sed satis tibi
vitæ meæ institutum notum, atque
perspectum existimo. Quod autem ad
res nostras pertinet, sic se habent.
Notationes in Romanum Martyro-
logium summi Pontificis jussu, soler-
tique tua industria recognitas, exa-
minatas, ac præclaris elogiis config-
natas, jam Deo juvante sub prælo
esse noveris. Mentiar, si dicere satis
me posse arbitrer ; quibus illæ antea
invidorum sint laceratæ calumniis,
quibus exagitatæ furoribus, ac ne-
bulis propemodum obscuratæ ; rem
tamen ipsam paucis absolvam. R. D.
Magister Sacri Palatii, cujus mun-
eris est edenda cognoscere, simul ac
testimonium tuæ pietatis perlegit,
magnopere illud reveritus, eundem
Commentarium suo chirographo com-
munivit. Præstitit id ipsum & R. D.
Vicarius Apostolicus. Putabam jam
rem absolutam, quum repente typo-
graphias mihi occlusas reperi, &
typographos, qui avidius opus expec-
tarant, ac instanter exposcerant,
ab ejus editione prorsus aversos in-
veni. Quid tandem dicam uno verbo?
Judica it Deus causam meam, uti-
nam non tam severè Probe nosti,
Pater amantissime, quum de his te-
cum amice quererer in amaritudine
animæ meæ, quum potentium ro-
bore opprimerer, me divinum implo-
rasse judicium. Quum itaque magis

magisque in dies exagitarer, tandem
excitavit Deus advertus seniores Israel
spiritum Danielis, ipsum dico Illus-
trissimum ac Reverendissimum An-
tonium Carassam Bibliothecarium
Cardinalem amplissimum, cujus sanc-
tissimæ vitæ mores, egregiamque in-
super eruditionem tibi satis perspectam
esse scio. Hic inquam rebus nostris
percognitis, egregiis laudibus apud
viros quosque eruditos, ac denique
apud ipsum Summum Pontificem mi-
rifice prædicavit, easdemque perquam
accurate edendas curavit. Itaque sub
prælo sunt, simulque vita sancti Am-
brosii Episcopi, quam in fronte sexti
Tomi ejusdem Ambrosii operum Sum-
mus Pontifex collocandam mandavit,
præfixo auctoris titulo, qui non ut
volebas, *Cæsarius*, sed *Cæsar* inscri-
bitur, idque ex illorum sententia,
quorum arbitrio hæc pendebant. Visa
est enim illis in homine jam senes-
cente, eoque nomine tantum cog-
nito, affectata nimis hujuscemodi
nomenclatura. Peccatis meis hoc to-
tum tribuo, qui ut sicut ex Abram,
Abraham, ita ex Cæsare, Cæsarius
dicerer, nondum merui. Jure interim
reddenda sunt, quæ sunt Cæsaris
Cæsari. Concedat Deus tuis precibus,
ut abjiciens veterem hominem, ac
novum induens, novo etiam nomine,
secundum propheticum sermonem
appeller, quo & adscribar in Cælis.
R. P. noster Philippus, & collegæ
fratres salutem tibi plurimam imper-
tiantur. Christus Dominus noster te
pro sua Ecclesia gnaviter laborantem
semper custodiat. Vale, Pater aman-
tissime, meque tui semper memorem
(ut facis), dilige. Data, &c.

Saluto sanctam familiam tuam.

*Est epist. V. inter select. tom. I.
fol. 170.*

CÆSARI BARONIO

WILHELMUS LINDANUS.

Significari sibi optat, quid de Rom. Martyrologii editione, de Breviarii castigatione, cæterisque ad Reformationem facientibus confectum sit.

Inferatur
ad annum
1586.

Si novo cum anno novis etiam, ut arbitrator, flores virtutibus, & tibi, & Ecclesiæ Catholicæ matri nostræ gratulor ex animo, Deum suppliciter obsecrans, ut illustria istiusmodi veræ virtutis atque pietatis eximie specimina in dies majoribus ornet sui cælestis auxilii incrementis. Quod faxit D. Christus tibi, tuisque Collegis ad unum omnibus.

Prolixe dudum in S. Adventu Domini scripsimus, quas te accepisse confidimus per Coloniam.

Itaque vicarias tuas litteras expectantes nunc salutem precamur. Quoad rerum nostrarum statum ex patronis nostri amantissimis, nimirum Illustrissimis Veronensi, Carassa, & S. Severinæ facilius cognoscet, quibus copiosissime, ac uti vereor, fastidiose nostratia exposuimus. Quæ ut tecum communicent, hac fiet ratione, si nostro cum illis nomine communices, quod tibi scripsimus Miraculum illius olim ad mare Rubrum mosaici æmulum; quod & tuis ornabis verbis apud homines nostri ex animo amantissimos.

In horas aveo cognoscere, quidnam de tuis in Martyrologium Romanum notis effeceris; quod equidem spero nunc isto sub prælo gemere. Interea rogo, & si possum, mandavero, ut primum Annalium Ecclesiasticorum

absolvas, præloque appares, ut Orbis videat, Catholicæ Christi Ecclesiæ suos non deesse historicos, qui tot habet polyhistoras, inter quos tu quem, meo, sed pusillo iudicio, merearis locum, tibi in os non dicam.

Amicis candidissimis, & doctiss. viris D. Morino, D. Latinio, aliis nostro de nomine faustum precaberis annum, & salutem in Domino Jesu, sicuti & Petro Gelafino, & D. Fulvio Ursino, & D. Silvio.

Si quid dignaberis rescribere, trades D. Clementi Subliando: ut de successu visitationis dudum inchoatæ; item de Romani Breviarii castigatione, & de cæteris ad Ecclesiasticam Reformationem facientibus. Vale diu nobis, & Ecclesiæ Dei incolumis.

Ruræmundæ 9. Januarii 1586.

Auctorem dissimula, ut liberiores audias aliorum censuras. Nam æmulorum isthic mihi satis esse sentio. Unde nec locum in Vaticana bibliotheca tuo impetres amico.

Est epist. IV. inter select. tom. 3. fol. 141. etc.

CÆSARI BARONIO

WILHELMUS LINDANUS.

Gentis suæ Calamitates lamentatur; tum de nonnullis rebus ad rem christianam, & litterariam spectantibus certior fieri cupit.

Tamdiu, Ven. D., vestras expectamus non tam responsorias, quam consolatorias super crudeli nostra manus Domini plaga, quæ ipsa re ut

Inferatur
ad annum
1586.

mare magna est, nec immerito, cum Judæorum more plagis non tam emendemur, quam ad majora ruamus benignissimi Patris offendicula. Itaque ne tuæ charitati, Ven. D., assidue pro nobis, nostrisque afflictissimis Christi Domini oviculis orandi, atque apud Dominum pie intercedendi desit hypothesis, talem, obsecro, sibi animo existimet apud Belgas esse populi pecunia emuncti, omnibus spoliati, crudelissime verberati, naribus, auribus, manibus mutilati, cæcibus macerati Regiis tributis oppressi, & tantum non undique omnibus exhausti statum, qualem, opinor equidem, apud nullum retro usque gentium reperias poetam aut historicum. Non cælestem illam Nemefin fuggillo, non Dei Opt. Patris nostri iudicium accuso, qui non secundum peccata nostra fecit nobiscum; Sed incorrectam hujus gentis deploro, in primis Cleri, malitiam, quæ cum perditissimis Judæis hisce acerbissimis adeo non emendatur plagis, ut potius cum Sodomæ, & Gomorrhæ suas magis prædicent iniquitates. Deum in istum provocantes XX. annorum indefessæ punitionis, & ejus omnium acerbissimæ furorem. Hæc si ab hostibus inferrentur, æquiori ferantur animo; sed cum a Sociis, immo, si Christo placet, ab amicis, adeoque nostro nutritis stipendio fiant, quanta hanc sceleratissimam iniquitatem exasperet acerbitate, nulli obscurum est, cui vel una humani sensus, piæque condolentia unciola est reliqua.

Nos quidem cum Propheta mæstum illum Domino plangimus threnum: *Curavimus Babilonem, sed non est curata. At longe acrius urit illud: Percussisti eos Domine, et non doluerunt.* Itaque de immensa Dei misericordia, vestrisque piis precibus

confisi speramus meliora. Valeat diu incolumis charitas vestra una cum P. Philippo, ac toto vestri Sanctissimi instituti Collegio.

Ruræmundæ 4 Junii 1586.

P. S. Spes nos optima tenet propediem Oppida non pauca nostræ Dioceseos Regiæ obedientiæ, favente Christo, restituenda. Ubi ut majoribus, immo prorsus Paulinis (si quis ejus esset ornatus spiritu) opus erit laboribus, ita & ardentioribus erit vobis incumbendum pro hoc vili ac misero peccatore orationibus, ut immensum suum in labefactatis, immo esis Ecclesiis impleat ministerium.

De Martyrologio tuo avemus cognoscere, quoniam sub prælis gemendo processerit, & tuis de Annalibus nobis exoptatissimis quidnam sperandum: sic & de Bibliotheca Illustrissimi D. Sirleti, an alio emigrarit.

Si tuus amicus locum abs te destinatum impetrarit, uti optabas, in Vat., per mihi gratum erit cognoscere; sicuti & de institutæ isthæ reformationis successu, atque Romani Breviarii castigatione, aliisque ad instaurandam avitam pietatem spectantibus. Ista enim dum a vobis læti cognoscimus, magno animum piæ consolationis gaudio delibutum in Domino Jesu inter labores gravissimos experimur. Congaudet enim Charitas veritati, ac multo magis reslorescenti pietati.

Quidnam de illis magnificis Petri Gelasini promissis, Tabula edendorum a se Scriptorum, & Collectorum editis sperandum, significa.

Doctissimis VV. Latinio, Silvio, Flam. Nobilio. P. Gelasino, Reverendo Archidiac. Cameracensi, Petro Morino, Fulvio Urfino a nobis plurimam salutem dices. Iterum vale, Pater Charissime. *Est epist. V. inter select. tom. 3. fol. 142. etc.*

CÆSARI BARONIO

WILHELMUS LINDANUS.

Persequitur, quæ in diœcesi per lustranda sibi, suisque acciderint.

Inseratur
ad annum
1586.

Quæ suavissimis litteris tuis dudum promittebas, in horas avidissimo expectamus desiderio, tum agemus, quod erit amici. Gloriosam tibi gratulor de tuis æmulis, doctissimis licet, sed parum æquis victoriam, quos edendis tuis Annealibus facile sine Patrono conteres. Proinde suadeo, ut totus posthac in illos explendos, & non tam verbis, quam rebus explendos incumbas, atque VI., aut saltem V. in lucem tomos nobis, piisque omnibus Christianæ Antiquitatis amatoribus desideratissimos cito edas.

Nos domum ex Visitatione 3. Opp. per menses V. habita reversi, rebus forensibus constitutis, totos nos absolvendo illi operi contra Pelagianismum per D. Ariam Montanum pertinaciter renovatum impendimus: ubi tua D. Gelasii testimonia erunt usui.

Si quæ occurrent alia eodem facientia, per mihi gratum erit, si nobis indicare non gravaberis. Sævissima itinerum ubique infestissimorum, tam ab amicis, quam ab inimicis pericula, Deo eripiente, ac protegente, plurima capitalia, & ea præsentissima salvi evasimus; in quæ familiaris meus incidit, quem heri coronatis fere cen-

tum redemimus. Faxit Deus, ne nostris Blyenbechen: illi latrones Mosam fluvium infestantes noceant amplius.

Erant nobis navigio Graviam tententibus infidiati. Sed excubitor ad Mosæ ripam speculari causa constitutus, nos præstolaturus in somnum incidit, ut litteris fide dignissimorum, & relatu vicinorum certo cognovimus. Certe soporem Domini super eum irruisse nobis persuademus, cui gratias idoneas reddere nequimus.

Stupendum Dei miraculum, quod initio istorum civilium motuum Dominus Deus ad Fidei suæ Catholicæ luculentum edidit patrocinium, amicum non celabo alias: quoad D. Werenfredi (cujus D. Willibrordo Apostolo nostro comitis Sanctitatis præconium gloria declarat miraculorum) SS. Reliquias in Bataviæ templo e regione Neomagi quiescentes, ac vicinorum confluxu celeberrimas, adolescens una cum Matre voti explendi causa devectus ex claudio, immo semiparalytico fuit sanatus, atque relictis ibi corporis bajulis scipionibus, domum incolumis rediit. Sic enim nobis oculati testes verbo, & scriptis sigillo suo munitis, & fide Sacerdotii asserunt. Sed de hoc plura libello de nostri temporis Miraculis, quæ suo recognoscemus loco, ubi meliora castigaverimus.

Quod animus isthic præfagebat de illâ tui amici effigie, cui nunc pallidulus, & exantlatis tot Ecclesiarum, & Monasteriorum deformatissimus laboribus, lucubrationibus, atque difficillimis plus minus XXXVI. de dogmatibus controversis concionibus exhaustus vultus tantum mutatus ab illo, apud carissimum P. Illustrissimum D. Hofium P. M. collocanda (nosti ubi) jam vides meo accidere pro omine. Itaque tecum habitet,

immo latitet cum illa Davidica Nyc-
ticora : quam D. Paullini lectionem
si alicubi observasti, gratissimum erit
discere ; sicut & illud in hymno
Martyrum : *Pœnas dilexit fortiter*, ut
Cod. Neomag. Silentium tuum de
Romano Breviario, ut de reforma-
tione satis mirari non possum.

Amicis nostri studiosis ad unum
omnibus salutem cupimus in Domino
plurimam. R. P. Philippo cum toto
vestro Collegio salutem cupio : quo-
rum precibus nos, nostrumque gre-
gem afflictissimum, quæso, subinde
commendare dignaberis. Vale incolumis
in Christo Jesu.

Ruræmundæ 19. Novembris 1586.

P. S. Delicias visitationis nostræ
alias tibi depingam, quo undique ex-
clusis horreo vastissimo pernoctandum
fuit, & in straminibus ad focum in
turba dormiendum, & nisi Deus suum
inexpectatum misisset Abacuc, om-
nibus post longissimum iter his pedi-
bus fere confectum jejunandum, &
sitiendum. Pastor enim vicinus ad
horam fere a militibus exhaustus in
noctis conticinio attulit quod habuit,
panem unum X. litteris atrum, sex-
quibocalem cerevisiæ, parum carnis
salitæ, atque butyri, & fragmentum
caseoli. Sed quid hæc interquadraginta?

*Est epist. VI. inter select. tom. 3.
fol. 144. etc.*

CÆSARI BARONIO

WILHELMUS LINDANUS.

*Dolet, Baronii promissa necdum appa-
rere, sibi que de quibus quæsierat
adhuc non satisfieri; tum obiter de
sue Gentis calamitatibus.*

Inseratur
ad annum
1586.

Si vales, mi Cæsar ex animo carif-

sime, & tibi, & mihi, ac in primis
Catholicæ Ecclesiæ Matri nostræ se-
rio gratulor. Tui desiderium nos ma-
gis discruciat, quod promissa pridem
tua ad nos non perferuntur. Ambro-
sium tuum dico, & notationes aureas
in Martyrologium, & alia a nobis
postulata de Rom. Breviarii castiga-
tione, & Bibliorum, & Cleri Cano.
reformatione, & quæ horum spes, at-
que similiter piis his desideratis. de
Lateran. Episcopi restoratione, &
Bibliorum Græc. editione.

Sed magis illud exagitat, Anna-
lium tuorum editio : quam in lucem
prodire miris modis exopto, ob cau-
sas isthic non semel inter nos suavissi-
me pertractatas.

Itaque tibi ^{episcopi} equidem num-
quam defuero, donec tantus Ecclesiæ
thesaurus publico usui promatur.

Hic omnia silent, & potissimum
inter arma leges, licet in hibernis suo
indulgeant genio milites acerbissimis
provincialium gemitibus, quos pon-
dus tributorum excoriat. Verum ita
nostri mores acerbis adeo flagellis ni-
hil castigati efflagitant, ut vel tandem
resipiscamus. Quod vestris, aliorum-
que isthic piorum precibus futurum
speramus, quas ut nobis nostroque
afflictissimo gregi sedulus cum tuis
impendere pergas, supplex oro.

Illustrissimis D. S. Severinæ, Ma-
drutio, & Montereali, aliisque nos-
tri studiosis patronis nostro nomine sa-
lutem dicere, nostraque officia humil-
lime paratissima offerre ne graveris.

Illustrissimo D. D. Carasæ gratu-
latorias de salute restituta scribes. Vale
diu incolumis cum tuis omnibus,
quibus a me salutem dices, atque
precibus assiduis commendabis.

Ruræmundæ 20. Decembris 1586.

*Est epist. VII. inter select. tom. 3.
fol. 146.*

CÆSARI BARONIO

WILHELMUS LINDANUS.

Certiozem Baronium facit de suis lucubrationibus, & vicissim de nonnullis libris qui Romæ prælo parabantur, certior fieri cupit.

Inseratur
ad annum
1587.

Venerab. Domine Cæsar ex animo carissime. Quod tam prolixè nostris expostulationibus satisfacere satagis, magnâ cum voluptate hausi; undè mihi futurum polliceor, ut majoris inter nos amicitia non reconciliatio, sed æternum ævis erit, & hic & in patria illa æterna vinculum. Præcipuè cum variis tuis litteris significas, nos te reddidisse certiores, quæ scire cupiebamus: hæc nondum perlatae alicubi forte hærent, tandem emerfuræ; sicuti nunc Illustrissimi Domini Veronensis Februario datæ huc modo sunt allatae. Martyrologium missum suo accipiemus tempore, ubi commoda erit opportunitas Annales tuos, quæso, ne ultra Pentecosten differas, ut

proxima iis bruma frui liceat, indeque nostra locupletare: quando, si faverit Christus, duos, aut tres Tomos nostrorum operum Plantino apparamus, variis auctos non editis, potissimum Tom. II., qui nostra habet polemica; ut primus ad evertendas funditus istius tempestatis hæreses Eccl. Dei naviculam variis nimbis jactantes parasceastica. Tertius vero de Virginitate, votoque Castitatis libros habet quinque, & de Ecclesia visibili varia. Quartus Calvinistas oppugnat, ut quintus Pelagianismum passim repullulantem per Ariam Montanum sæpius frustra monitum pertinaciter renovatum, decemque libris refutatam (1): quos favente Christo abolveramus priusquam nos infesta ista coqueret, ac suum in originarium pulverem tereret febris: quæ in nos grassatur atrocius, quod hic nec Medicum, nec Apothecarium habemus, nisi bidui itinere. Habes studiorum nostrorum hiemalium scopum, ne nos (si tamen Deus tertium istud exulii suo infelici prorogare volet exilium sua a castissimis illis Agni nuptiis in cælesti Patria celebrandis procraftinatione permolestum) senili ocio putes tradituros. Unum hoc summis a Christo Domino Jesu votis exposco, ut unius hiemis inducias indulgeat; quo ea, quæ sub manibus sunt, concinniora, & ad suæ Religionis patronicum aptiora queamus absolvere, atque tum secundiore vento in patrias sedes cito remeare; acerbior enim in

(1) Benedicti Ariæ Montani Hispalensis viri doctissimi, atque in Hebraicis præcipue, Græcisque litteris versatissimi vitam, atque opera diligenter acurateque refert Nicolaus Antonius Bibliotheca Scriptorum Hispaniæ tom. I. pag. 162. & seqq. Obiit autem Montanus Hisp. ali. Kal. Jun. anno 1611 & in celeberrimo Sodahum illius civitatis cœnobio, cui præfuerat, sepultus est.

horas redditur vita, non tam quod multa nobis negantur ad res pro officio gerendas utilia, ne dicam necessaria, sed quod Christi, & justitiæ causa plurimis Antagonistis obnitentibus, non agitur ut Variæ namque infestis. Christi hostiam reconcilia- tiones, & quorundam declarationes, quidnam posterius sint paritura, infelix equidem vereor, docebit dies. Dudum in Aulam rerum nostrarum misimus statum, auxilia Eccl. in usum præstandi officii pastoralis pos-

tulantes, subductisque stipendiorum rationibus demonstravimus, nobis hæc tenus per annos sex non superesse in familiæ usum amplius, quam redditus, quos in Belgium donabat S. D. N. Sed ad priora illa mea desideria redeo, quidnam de Romano Breviario sit futurum: sicuti & de nova LXX. versione, atque Græca illa in lucem editione, si quid adjicere dignaberis, in lucro deputabitur, potissimum quidnam in veteri Versione præstitum, & quibus adjutoribus? (1)

(1) Nova Bibliorum *v. l.* LXX. editio cum sua latina versione prodit hoc eodem an. 1587., quo Lindanus hanc ad Baronium epistolam dedit, Romæ ex typographia Francisci Zannetti, sequenti titulo insignita: *Biblia Græca seu vetus Testamentum juxta LXX. mandato Pii V. et Gregorii XIII. summorum Pontificum elaboratum. jussu & auctoritate Sixti V. Pont. Max. editum* in primis secundum exemplar Vaticanum, & ubi illud deficit, alterum Venetum Cardinalis Bessarionis, & alterum ex magna Græcia advectum) studio, & opera Antonii Cardinalis Carafa, junantibus diverso tempore multis viris doctissimis, cum variis lectionibus ex antiquis Codicibus, & ex veteribus interpretibus, Aquila, Symmacho, & Theodotione a Petro Morino collectis, cum ejus Præfatione, in folio. Viri autem doctissimi quibus Cardinalis Carafa usus est in ea editione curanda, quinam fuerint, patet ex his quæ habentur apud Josephum Silos lib. XIII. hist. Cleric. Reg. ad an. 1575. sequentibus plane verbis: „Cavit accurate huic divinarum Scripturarum nitore sacro-sanctum Concilium Tridentinum, ac juxta ejus decreta Pius Pontifex V. illarum correctionem est aggressus; cumque in ejusmodi Sacrorum Bibliorum eruditione, ac literatura insigni tunc laude floreret Romæ Agellius, linguarum maxime peritia instructus, agi de iis gravissimæ rei momentis non potuit, quin ipse inter paucos consuleretur, adhibereturque operi. Igitur, ut testatur ipsemet data ad Latinum Latinum epistola, demandatum hoc illi negotium fuit una cum viris doctissimis, Mariano Victorio Episcopo Reatino, Paulino e Dominicana familia, & P. Emanuele Sa Societatis Jesu; sublatoque e vivis Pio, qui successit Gregorius XIII. visus in id operis adjecisse animum, habitaque cum purpuratis Patribus consultatione, commendatum munus fuit Antonio Cardinali Carafa Bibliothecario Apostolico, qui sub Pio V. hanc etiam provinciam capefferat; ut cui peropportuna iis vigiliis instrumenta inerant, multiplex eruditio, ac sacrarum litterarum studia, linguarumque, Græcæ præsertim cognitio; ad hæc ardor quidam, atque indefessus animi vigor. Conquisti in primis intentiore quidem studio ab eo fuere ab omnibus Europæ, Christianique orbis partibus, ac Bibliothecis, cum vulgatæ, tum LXX. interp. editionis antiquiores, atque emendatioris codices; quorum exemplaria in dispersos, excusosque ante hac in Sacris Bibliis errores expungerent. Tunc acciti undique, adscitique in laboris partem viri, in omni doctrinarum laude celeberrimi, atque in sacris præsertim linguis, rerumque divinarum studio versatissimi; quorum diligentia, ac studio operosum, atque utilissimum omnino consilium perducere ad

Incredibilis, & execranda, immo & detestanda est populi hujus excoriatio, veraque cantillatio per eos præcipue, qui ex Pro. venerunt tibi in cute nota: quorum non infimum jam pridem Sathanæ tradere statuimus, si ex aula huc rediret: quod contra edictum Regis aliena rapit. Ita omnia eis impune licent, ut unum Monasterium unus damno ad XXX. M. Coronatorum adfecerit, sed nobis non subest. Omnia civium, & provincialium infesta habent tamquam conjurati in eos hostes, plus eis, quam ipsi hostes noxii. Deus tandem nos respiciat propitius! Frisæ autem calamitas Religionis omnem fidem superat: ubi in tres partes dissecti suppositium Regis

Senatum in vinculum conjecerunt. Præses in Hollandiam missus a Carnifice in stabulo est flagellatus. Religio illic ita fere tota sectis variis perit, ut in oppido vix 30. inveniantur Catholici: quibus, & Hollandis, & Zelandis pastores nos præparare conabamur. Sed mors Gregorii P. M. impedivit. Si audiremus ut judicium diligit, ita etiam misericordiam in omnes indignos exercere, scriberemus, ut promissa illa de Belgico Sciario per quam perditiss. Dei Ecclesiæ necessario (si in tempore saperemus) plusquam aurea tandem præstaret. Sed frustra vereor. Super quo tuum, & amicorum expectabo consilium. Certe privatam mihi ver-

exitum posset. Ex eo numero, quos ipse meminisset, ac cognovisset, fuisse, ait Ghislerius, Lælium ipsiusmet Carasæ Cardinalis Theologum; Fulvium Ursinum, Lateranensis Ecclesiæ Canonicum; Petrum Morinum, Gallum; Doctorem Valverdam, Hispanum; Robertum Bellarminum Societatis Jesu, Franciscum Toletum ejusdem Ordinis, utrumque in amplissimum Cardinalium Collegium postea adscriptum, & Antonium nostrum Agellium, Episcopum postea Ascernensem. Et quidem in ea parte, in quam est primo ingressus hic præstantissimorum Capitum senatus, nempe in correctione versionis septuaginta interpretum, præ omnibus defudasse curis suis Agellium, exploratum habet Ghislerius, testis ipse oculus. Enim vero incredibili quadam laboris contentione complurium Græcorum codicum textus contulit, ad lectionis nimirum Hebraicæ fidem, aliarumque vetustissimarum versionum, ipsorumque septuaginta Interpretum, prout diversimode ab antiquis referrentur Patribus examinatos. Quæ quidem omnia cum in conventibus, qui coram Cardinali Carasæ ea super re habebantur, ab eo in medium producerentur, atque accurate expenderentur; quæ postea retinenda, quæ expungenda lectio esset, tot sapientissimorum hominum judiciis definiebatur. Quas Agellii vigilias testantur liquido Græci codices duo Septuaginta Interpretum, quos in nostra Quirinali Bibliotheca asservamus. Alter quatuor distinctus tomis, ad cujus margines multiplicem videre est diversorum textuum interpretationem prout ille probabat, ejus manu, Græcis quidem notis, adscriptam. Alter Romanis typis excusus, atque ad antiqua exemplaria emendatus; ad cujus primæ paginæ extremum, hæc leguntur Cardinalis Carasæ, ut putamus, manu, (ab Antonio Cardinali Carasæ Antonio Agellio pro suis laboribus.) Quod si in iis versionibus colligendis quæ adnotatæ post singula capita in correctis codicibus reperiuntur, Petri Morini studia laboraverint; constat nihilominus & in iis non minimum defudasse Agellium. Eodem fere modo narrat idem Joseph Silos citato tom. pag. 337. ut videre est apud Jacobum Le Long in Bibliotheca Sacra tom. 1 pag. 189.

bis tam magnificis promissis inopiam securus despicio. In Rom. Breviario advigiletur, ne quid antiquissimis rebus aut detrahatur temere, aut addatur, nedum adverteatur, ut illud N. ne barbam, aut comam alant. Sic etiam adulterina specie nobis D. Ambrosium Roma edidit barbatum contra fidem veritatis Ecclesiæ Mediolanensis, quod & Reverendissimus Vercellensis agnovit ubi apud me diversaretur. Adulationibus quorundam istud non est indulgendum. Rursus ne preces publicæ Breviarii a Missali turpiter dissonent. Si quid de Rom. Indice Librorum damnatorum tandem parendo habes, noli nos celare. Illustrissimis D. D. Severinæ, de Monte Regali, Senonensi, aliisque nostra offeres obsequia in Christo Jesu semper paratissima. Reverendissimo D. Majolo Vulturarien., & Aquinati cum D. Cano. Franco, Latinio, & Biblioth. Far. Præfecto, Nobilio, &

Petro Parisiens. aliisque nostri studiosis a nobis salutem dicere dignaberis. Si Lateranen. palatium instauratur, læti audiemus. Ven. P. vestro una cum collegis omnibus plurimam quotidie salutem a Domino cupimus.

Ruræmundæ 18. Maii 1587.

Est epist. VIII. inter select. tom. 3. fol. 147. etc.

